

Het Nationaal Programma RES ondersteunt de regio's zo veel mogelijk met kennis, expertise en een lerende community. In het Programmaplan (april 2019; www.regionale-energiestrategie.nl/bibliotheek+nieuw/res++beeld-materiaal/default.aspx)

staan het doel, de organisatie en inrichting van het Nationaal Programma beschreven. Het programma kent drie programmalijnen die ondersteuning bieden en duidelijkheid scheppen, te weten:

Programmalijn 1: Kennis en ondersteuning

De regio-ondersteuning is bedoeld voor de ambtelijke en bestuurlijke coördinatoren van de RES-regio's, de vertegenwoordigers van de decentrale overheden, het bedrijfsleven en de maatschappelijke partijen die actief zijn binnen een regio. De ondersteuning bestaat uit diverse producten, diensten en bijeenkomsten die gerelateerd zijn aan vijf kennisthema's. Dit zijn onderwerpen waar tijdens de aanloopperiode van de RES veel vragen over zijn gesteld door de regio's, te weten:

- Proces en organisatie.
- Ruimtelijke inrichting en ruimtelijke belangenafweging.
- Potentie, data en techniek (monitoring, analyse);
- Systeemefficiëntie.
- Informatie over het RES en Klimaatakkoord;
- Warmte.

De producten voor deze thema's bestaan uit factsheets, handreikingen, formats etc. en zijn terug te vinden op www.regionale-energiestrategie.nl onder de map Bibliotheek. Ook kunnen regio's onderling kennis, documenten en ervaringen uitwisselen via het intranet op de website van NP RES.

De diensten voor deze thema's bestaan, naast de hulp die de expertpool kan bieden, hoofdzakelijk uit activiteiten en bijeenkomsten. Voorbeelden hiervan zijn de Community of Practice, masterclasses over specifieke (kennis) thema's, RES-excursies, landelijke bijeenkomsten, landsdelige bijeenkomsten en klankbordgroepen. Via de website en de nieuwsbrieven worden deze activiteiten aangekondigd.

Programmalijn 2: Doelbereik

Deze programmalijn richt zich op het bevorderen van het realiseren van de landelijke opgave. Dat gebeurt door synergievoordelen en andere "lusten" die het aantrekkelijk maken om op het gebied van warmte en elektriciteit meer te doen dan te voorzien in de eigen regionale energievoorziening. De programmalijn faciliteert dat de regio's van elkaar kunnen leren, bijvoorbeeld door middel van een peer-review.

Ook wordt binnen deze lijn een proces ingericht om de stand van zaken per regio in kaart te brengen en

hierover uitwisseling tot stand te brengen. Wanneer de regio's hun Concept RES en RES 1.0 gereed hebben, vindt een appreciatieproces plaats (zie paragraaf 3.9). Daarvoor is een Afwegingskader RES ontwikkeld rond de doelen Kwantiteit, Optimaal Ruimtegebruik, Maatschappelijke Draagvlak en Efficiëntie Energiesysteem (zie hoofdstuk 4). Doel is dat regio's hiermee aan de voorkant helderheid hebben over de minimale vereisten van de Concept RES en de RES 1.0. Het proces van monitoren en appreciëren wordt nog verder uitgewerkt, zie paragraaf 3.9. Het appreciatieproces valt binnen programmalijn 2.

Programmalijn 3: Afstemmen en verbinden

Binnen deze programmalijn wordt de regionale RES-opgave, met bijbehorende kansen en belemmeringen, afgestemd met de bredere kennis- en beleidsomgeving. De ervaringen uit de regio's worden ingebracht in deze omgeving. De resultaten worden via kennisproducten en bijeenkomsten teruggebracht naar de regio's. Deze programmalijn bevat drie onderdelen:

1. Informatie, principes en hulpmiddelen ontwikkelen in samenhang met het Klimaatakkoord, ontwerp-NOVI⁶ en wet- en regelgeving. Ervaringen van regio's inbrengen in de uitwerking van het Klimaatakkoord en de uitwerking van de ontwerp-NOVI (o.a. Omgevingsagenda's).
2. Belemmeringen van regio's in wet- en regelgeving adresseren en agenderen bij de departementen en mede-overheden. Gericht op het aanpassen van beleid, wet- en regelgeving en regelingen/subsidies om zo meer ruimte te bieden aan regio's.
3. Kansen en parallelle trajecten benutten. Gebruikmaken van trajecten die nationaal al lopen voor de RES. Bijvoorbeeld door aan te sluiten bij producten en diensten die anderen ontwikkelen en aanbieden. Het gaat dan om:
 - Beleidstrajecten bij de departementen en de koepels;
 - Ontwikkeltrajecten van het Rijk (Rijksvastgoed en -gronden);
 - Kennistrajecten (ECW, Kennis- en Leerprogramma aardgasvrij, etc.);
 - Trajecten bij nationale stakeholders (NBNL, Participatiecoalitie, NVDE, etc.)

In lijn met het karakter van het Nationaal Programma RES zijn de programmalijnen aan te passen aan de omstandigheden en flexibel van aard. Input vanuit de regio en voortschrijdend inzicht hebben invloed op de 'programmering' en de inhoud van de programmalijn.

Overige ondersteuningsproducten en diensten vanuit het NP RES

Accounthouders

Er zijn vijf regio-accounthouders (één per landsdeel) aangesteld. Deze accounthouders zijn het eerste aanspreekpunt voor de regio-coördinatoren en de bestuurlijke voorzitter van de regio en zijn regelmatig in de regio's in hun landsdeel. Ze hebben een signalerende, verbindende en ondersteunende rol. Op de website staat welke accounthouder voor welk landsdeel is aangesteld en wat zijn of haar contactgegevens zijn.

Participatiecoalitie

De Participatiecoalitie, waaronder de Nederlandse Mileu Federatie (NMF) en EnergieSamen, draagt bij aan een maatschappelijk gedragen RES. Hiervoor hebben de organisaties per regio een contactpersoon aangesteld. De concrete samenwerking kan per regio verder uitgewerkt worden. NP RES faciliteert in deze samenwerking. Zie ook www.departicipatiecoalitie.nl

Expertpool

Voor directe hulp en antwoorden op vragen vanuit de regio's faciliteert het Nationaal Programma RES ook een expertpool met een diversiteit aan experts. Vragen en verzoeken om kortdurende hulp vanuit de 30 regio's staan centraal. Het kan gaan om een inhoudelijke vraag of om kortdurende procesondersteuning. De expertpool biedt het allebei, maar neemt geen verantwoordelijkheid over van de regio die de hulp vraagt.

Kortdurende ondersteuning is bedoeld om noodzakelijke (proces)kennis te bieden en het proces van het opstellen van een RES in een regio te verbeteren, te verdiepen of te versnellen. Langdurige ondersteuning komt niet ten laste van de expertpool. Deze wordt door de RES-regio's zelf georganiseerd.

In de pool zitten experts vanuit Rijksuitvoeringsorganisaties (RVO, RWS, RIVM, RVB, Kadaster etc.), ministeries, provincies, waterschappen, gemeenten, netbeheerders en experts vanuit de markt (adviesbureaus). Er is expertise op alle centrale thema's van het NP RES: Proces en organisatie; Ruimtelijke inrichting; Potentie, data en techniek; Systeemefficiëntie; Informatie over de Regionale Energiestrategie en Klimaatakkoord; Warmtevraagstukken.

Het inschakelen van experts gebeurt via de Helpdesk. Op de website van het Nationaal Programma (www.regionale-energiestrategie.nl) is deze Helpdesk voor vragen te vinden. Benaderen van de Helpdesk kan via een invulformulier of telefonisch. Op de website worden ook alle kennispartners gepresenteerd. Zo kunnen regio's zich oriënteren op het aanbod. De coördinator van de expertpool zorgt dat de juiste expert snel contact heeft met een vrager. Binnen een week krijgt

de RES-regio antwoord op de vraag of worden, bij een verzoek om ondersteuning, diensten aangeboden. De coördinator maakt de keuze voor inzet van experts en de kosten worden gedragen door de expertpool. De regio's kunnen wel een eventuele voorkeur laten blijken voor een expert of organisatie als deze in de pool is opgenomen.

Financiële ondersteuning RES-proces

Om de RES-regio's te ondersteunen bij het opstellen van hun Regionale Energiestrategieën worden er vanuit het Rijk financiële middelen beschikbaar gesteld. Dit is zo opgenomen in het Klimaatakkoord (28 juni 2019). Het is de bedoeling dat de RES regio's deze middelen doelgericht inzetten voor het maken van hun Regionale Energiestrategie. In totaal is er 36 miljoen beschikbaar voor drie jaar (2019-2021). De besluitvorming over de besteding van de middelen vindt in de regio plaats. De middelen zijn verdeeld over de 30 RES-regio's op basis van een aantal criteria: aantal deelnemende overheden, landoppervlak en inwoners met een maximumbedrag per regio. De regio's ontvangen het geld in de vorm van een decentralisatie-uitkering. Het kan deels ingezet worden voor activiteiten waarbij de BTW kan worden gecompenseerd. 5% van de beschikbare middelen worden gestort in het BTW-compensatiefonds.

Peer-reviews en Community of Practice

Ook is het mogelijk om onderling kennis te delen en uit te wisselen tussen RES-regio's in de vorm van "burenhulp", de door NP RES opgezette "Community of Practice" en/of "peer-reviews". Uitgangspunt hierbij is dat er heel veel bewezen en waardevolle praktijkkennis in de regio's zelf aanwezig is, die veel kan betekenen en van groot belang kan zijn voor andere regio's. Successen en oplossingen, zoals die zich voordoen in bijvoorbeeld Overijssel, kunnen erg leerzaam en herbruikbaar zijn voor bijvoorbeeld Zeeland. Of een positieve ervaring vanuit Noord-Holland kan veel betekenen voor Utrecht.

Website www.regionale-energiestrategie.nl

Via de website www.regionale-energiestrategie.nl kunt u alle contactgegevens vinden van de medewerkers van NP RES alsook informatie over ondersteuningsproducten, bijeenkomsten, nieuws en praktijkvoorbeelden. Ook is er een digitale community opgezet (het intranet) waar regio's onderling informatie, contactgegevens en documenten kunnen uitwisselen, en waar de mogelijkheid bestaat om elkaar vragen te stellen.

6 NOVI=Nationale Omgevingsvisie

Afwegingskaders

Elke RES is uniek door het gelopen proces met lokale stakeholders en de inhoudelijke invulling van het aandeel van de inpassing van de 35TWh hernieuwbare opwek op land, de goede benutting van regionale warmtebronnen en de balans met bijbehorende investeringen in de energie-infrastructuur. Dat vraagt om een afweging tussen vier onderdelen;

- Kwantiteit wat betreft elektriciteit en warmte.
- Ruimtegebruik.
- Bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak.
- Energiesysteemefficiëntie.

Om een uitvoerbare RES op te stellen is het dus van belang dat er een afweging wordt gemaakt tussen de verschillende onderdelen. Het Afwegingskader, beschreven in hoofdstuk 4, kan helpen bij het maken van deze afweging.

Analysekaarten

De analysekaarten bevatten een set basisgegevens en basiskaarten over energiegebruik, productiemogelijkheden en in beperkte mate infrastructuur. De gegevens zijn gebaseerd op diverse, openbare en veelgebruikte landelijke databronnen. De set is samengesteld als hulpmiddel voor het maken van een RES. De set is uniform per gemeente en RES-regio. De gegevens zijn te gebruiken voor het eigen RES-traject en zijn downloadbaar. Elke regio kan ze naar eigen inzicht verder benutten, aanvullen en combineren met regionale en lokale aanvullende data of gebruiken voor toepassing in eigen reken- of GIS-omgevingen. De kaarten zijn zowel voor de elektriciteitsopgave als voor de warmteopgave te benutten. De link naar de analysekaarten is te vinden op www.regionale-energiestrategie.nl.

Invulformulier NP RES

Invulformulier NP RES is in samenspraak met het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en Netbeheer Nederland (NBNL) gemaakt. Hierin vullen de regio's het regionaal bod in. Per techniek is er één invulformulier waarin een onderscheid wordt gemaakt in gebieden, hoeveelheden en jaartal (2025 of 2030). Voor de vergelijkbaarheid en optelbaarheid kan de toelichting in het invulformulier gebruikt worden en ook de standaard aannames, uitgangspunten en rekenregels in de handreiking data en monitoring. PBL benut de invulformulieren voor de appreciatie en landelijke optelling. De netbeheerders gebruiken het om te duiden hoe het regionale bod aangesloten kan worden op het net (in tijd, ruimte en geld). Het invulformulier komt beschikbaar via de website van het NP RES. Meer informatie hierover staat in Verdieping 2 van deze handreiking.

Factsheet Wind & Zon

Deze factsheet heeft als doel een feitelijk en transparant beeld te schetsen over welk deel van de 35 TWh door zon-pv (>15 kWp) en wind op land (1) gerealiseerd is en (2)

de komende jaren gepland (pijplijn) staat. De pijplijn voor zon-pv is bepaald op basis van beschikte projecten voor de subsidieregeling SDE+ (inclusief inschatting door RVO voor heel 2019), en voor wind op basis van gegevens uit de Monitor Wind op Land van RVO. Per RES-regio zijn grootschalige projecten voor zon-pv en wind op land uitgesplitst, hier zijn verwachte SDE+ beschikkingen voor 2019 niet in meegenomen door gebrek aan beschikbare bronnen.

De cijfers in de factsheet zijn gebaseerd op de beschikbare informatie van het CBS over het huidige en van RVO voor het verwachte opgestelde vermogen. Hierbij zijn de rekenregels toegepast die door het CBS, PBL en RVO gehanteerd worden. Deze factsheet is opgesteld door Berenschot en gevalideerd met de werkgroep data en monitoring van het Nationaal Programma Regionale Energie Strategie (NP RES). De gemaakte keuzes en de resultaten zijn afgestemd met EZK, CBS, PBL en RVO. De factsheet is downloadbaar op www.regionale-energiestrategie.nl.

Relevante producten en diensten voor opstellen RES buiten NP RES

Leidraad Transitievisie Warmte

Om tot een zorgvuldig afwegingsproces te komen voor zowel de Transitievisie Warmte als voor het uitvoeringsplan op wijkniveau, worden gemeenten en stakeholders ondersteund vanuit de Leidraad van Expertisecentrum Warmte (ECW). Hierin wordt objectieve informatie beschikbaar gesteld op basis van transparante, gevalideerde feitelijke data. Deze data wordt digitaal en op uniforme en gestandaardiseerde wijze ontsloten en gedeeld. Hiermee krijgen alle stakeholders een eenduidige referentie die ondersteuning biedt voor de maatschappelijke en politieke discussie waarin de gemeenteraad een afgewogen besluit neemt. De Leidraad bevat zelf geen afweging. De Leidraad is beschikbaar via www.expertisecentrumwarmte.nl

WarmteAtlas

De WarmteAtlas is een digitale, geografische kaart met daarop aangegeven warmteaanbod en –vraag in Nederland. Aan de aanbodkant zijn (potentiële) geschikte locaties te vinden van diepe geothermie, WKO, biomassa en restwarmte. Aan de vraagkant geeft de kaart een overzicht van de warmtevraag van huishoudens, industrie, glastuinbouw en utiliteitsbouw. Zie: www.warmteatlas.nl.

Programma Aardgasvrije Wijken

Het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) is een interbestuurlijk programma van het ministerie van BZK, het ministerie van EZK, RVO, VNG, IPO en UvW. Hierin doen geselecteerde bestaande wijken (proeftuinen) kennis en ervaring op om haalbaar en betaalbaar te verduurzamen. Binnen het programma wordt het als cruciaal gezien om bewoners en eigenaren van woningen en gebouwen goed te betrekken met een aanpak die dicht bij hen staat en waarin zij actief kunnen participeren. Het PAW bevat ook een Kennis- en Leerprogramma dat, naast ondersteuning aan de proeftuinen, ondersteuning aan alle 355 gemeenten biedt. Gemeenten worden gefaciliteerd met geleerde lessen, onderzoeken, Communities of Practice en expertmeetings, onder meer op het gebied van participatie. Zie www.aardgasvrijewijken.nl

Expertise Centrum Warmte

Het ECW is een nationaal kenniscentrum met expertise en autoriteit op warmtegebied. De onderwerpen die door het ECW worden opgepakt, hangen sterk samen met de behoefte bij gemeenten. In eerste instantie gaat het om de technische, economische en duurzaamheidsaspecten die in de leidraad een rol spelen. Het Kennis- en Leerprogramma aardgasvrije wijken (KLP) en, ECW en NP RES werken actief samen om te komen tot een totaalpakket aan ondersteuning voor gemeenten. Het ECW biedt ook factsheets aan over de verschillende relevante technieken in toepassing van warmte. Zie ook: www.expertisecentrumwarmte.nl

Netimpact-bepalingsproces

De netbeheerders bieden een proces aan waar de resultaten van de RES vertaald worden naar impact op het lokale netwerk, zowel op financieel als ruimtelijk vlak en in doorlooptijd. De regionale netbeheerder die verantwoordelijk is voor de infrastructuur binnen de desbetreffende RES-regio stelt deze dienst beschikbaar. Het netimpact-bepalingsproces is bedoeld als iteratief proces waarin gezamenlijk met de RES-partners gezocht wordt naar adequate inpassing van de ambities. Meer informatie over dit proces is te vinden in Verdieping 2 van deze handreiking.

Andere Relevante ondersteuningsproducten voor de RES

	Betrokken partners	Korte toelichting	Link
Warmtetransitie			
Brochure warmtebronnen	NVDE, Energie Nederland	De warmtebrochure (NVDE en Energie Nederland) heeft als doel in vogelvlucht inzicht te geven in de verschillende soorten duurzame bronnen, en met name ook door te verwijzen naar achterliggende rapporten, organisaties en bedrijven	https://regionale-energiestrategie.nl/bibliotheek+nieuw/systeem+efficintie/default.aspx
De nationale woonagenda	Agenda van Aedes, Bouwend Nederland, IVBN, NEPROM, NVB-Bouw, NVM, Vastgoed Belang, Vereniging Eigen Huis en de Woonbond	De verduurzaming van de woningvoorraad en de keuze voor aardgasvrij wonen heeft consequenties voor de woningopgave. Dit is onderwerp van gesprek aan de sectortafel Gebouwde omgeving van het Klimaatakkoord. Zie:	www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2018/05/23/nationale-woonagenda-2018-2021
Data en informatievoorziening			
Klimaatmonitor	Rijkswaterstaat	Het standaard dataportaal voor energie- en CO ₂ -data voor alle overheden. Via dit portaal worden veel basisgegevens van het CBS en van RVO ontsloten.	https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/
Verbetering Informatie Voorziening Energie Transitie: VIVET)	Ministerie van EZK, CBS, RVO, Kadaster en Rijkswaterstaat	Verbeterplan voor het data- en informatiefundament dat nodig is voor de energietransitie in de komende decennia (Verbetering Informatie Voorziening Energie Transitie: VIVET).	www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2019/14/vivet-betere-informatie-voorziening-energietransitie
Keuzehulp Energietransitie rekenmodellen	Netbeheer Nederland	Hulp bij het selecteren van geschikte modellen in maken van ruimtelijke en energieanalyses.	https://etrm.nl/
Hernieuwbare energie op Land			
Sectorale gedragscodes	RVO	Om acceptatie van windenergie, zonne-energie en biomassa toepassing te bevorderen, hebben verschillende organisaties gedragscodes opgesteld. Die zijn bedoeld om eenduidige afspraken te maken over hoe de omgeving moet worden betrokken bij de ontwikkeling van nieuwe windparken.	www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/acceptatie-en-participatie/gedragscodes
Routekaarten windenergie	EZK, RVO	Routekaarten windenergie op zee 2023 en 2030 en in het Nationale Waterplan afspraken gemaakt t.a.v. ambitie in aantal gigawatt, het tempo van uitrol en de locaties.	www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/03/27/kamerbrief-routekaart-windenergie-op-zee-2030
Kostenafweging HOL	EZK	Maatschappelijke kostenafweging tussen verschillende technieken voor Hernieuwbare energie op land. Dit document is nog in ontwikkeling.	Meer informatie volgt op www.regionale-energiestrategie.nl
Zonneladder	EZK	Beleidsinstrument voor lokale overheden om voorkeuren te geven in de plaatsing van zonne-energie in de ruimtelijke omgeving.	www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/08/23/beantwoording-moties-dik-faber-over-een-zonneladder-als-nationaal-afwegingskader-bij-inpassing-van-zonne-energie
Bestuurlijke en politieke afstemming			
De handreiking 'Rol volksvertegenwoordigers in de RES'	Democratie in actie (DIA/ Ministerie van BZK)	Het regionale karakter van de besluitvorming, de complexiteit van de afwegingen en de benodigde kennis hiervoor, vraagt veel van volksvertegenwoordigers. Voor ideeën over het betrekken van volksvertegenwoordigers bij de RES is een eigen handreiking beschikbaar.	Meer informatie volgt op www.regionale-energiestrategie.nl
De Green Deal 'Participatie in Omgeving'	Brede groep vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en overheden	Het doel van de Green Deal is om gezamenlijk inzichten en ideeën te ontwikkelen en te delen om participatieprocessen te verbeteren bij het inpassen van duurzame energieprojecten in de fysieke en sociale leefomgeving	www.greendeals.nl/green-deals/participatie-van-de-omgeving-bij-duurzame-energieprojecten
Inspiratiegids Participatie Omgevingswet	IPO, VNG, Unie van Waterschappen, BZK		https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/thema/inspiratiegids/
NLVOW Toolkit Omgevingsparticipatie	IPO, VNG, Unie van Waterschappen, BZK	Handleiding/ toolkit (van de Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines) voor het verhogen van acceptatie van windenergie projecten.	http://nlvow.nl/wp-content/uploads/2018/03/NLVOW-Handboek-Toolkit-Omgevingsparticipatie.pdf
Netbeheer en infrastructuur			
Basisdocument over energie-infrastructuur	Netbeheer Nederland	Dit document legt uit hoe de energienetten werken en hoe ze veranderen door de energietransitie.	https://regionale-energiestrategie.nl/bibliotheek+nieuw/systeem+efficintie/default.aspx
Klimaat en klimaatadaptatie			
Routekaart klimaatadaptatie	Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie	Het Kennisportaal is dé informatiebron voor iedereen die werkt aan klimaatadaptatie. Je vindt hier praktische informatie, handige hulpmiddelen, inspirerende voorbeelden en de laatste nieuwtjes.	https://ruimtelijkeadaptatie.nl/
Informatie verkabeling/verplaatsing van hoogspanningslijnen	EZK	Meer informatie over de decentrale samenwerking rondom de verkabeling/verplaatsing van hoogspanningslijnen.	www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ruimtelijke-ordening-en-gebiedsontwikkeling/wonen-bij-hoogspanningslijnen
Rijksbrede Programma Nederland circulair in 2050	Ministerie van I&M, EZK	In het Rijksbrede Programma Nederland circulair in 2050 staan transitieagenda's, met uitwerking naar concrete acties en projecten voor de periode 2019 tot en met 2023, voor de vijf sectoren: biomassa en voedsel, kunststoffen, maakindustrie, bouw en consumptiegoederen.	www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/09/14/bijlage-1-nederland-circulair-in-2050